

ר"ש אומר וביום בואו יקריב דראוי לביאה ראוי להקרבה דאינו ראוי לביאה אינו ראוי להקרבה. וק"ל והא קי"ל (והא) ערל וטמא משלחין קרבנותיהם (פסחים ס"ב א'), וי"ל דהתם בטמא מת אבל הכא במצורע שהוא נזוף טובא, ואיספרו לו בלחוד קאי דמיירי במצורע, וכל עיקר לא כתביה אלא משום הא, והא דר"ש לאו פלוגתא היא אלא דברי הכל, ומקרא הוא דורש, וא"ת והיאך אפשר לשלח קרבנותיו דהא בעי סמיכה, וי"ל דאין סמיכה מעכבת בכל שאינו ראוי לביאה ולסמיכה.

אמר רבא (ד)מנא לן דמשדרינן שליחא. פ"י וכל היכא דלא שלחו ליה שליחא אי לא אתי לא חשיבא אפקרותא ולא ציית דינא ואע"פ שהזמינו בעל דינו בעדים.

דכתיב ויאמר משה אל קרח אתה וכל עדתך היו. יש מפרשים דמשה רבינו ע"ה היה שליח השם להזמין לפניו קרח ועדתו, ויש מפרשים דקרח היה שליח להזמין לעדתו.

את ופלניא. פ"י שצריך שיאמר לבעל דין שיהא מזומן לדין עם פלוני ולא שיאמר לו השליח היה מזומן לדין, והטעם כדי שידע מי תובעו בדין ויזכר אם יש לעשות לו כלום ויפייסנו וגם שיתן אל לבו מה ששייב לו בדין.

ודקבעינן זימנא בתר זימנא. פ"י כי אע"פ שלא בא לזמן הראשון אין לב"ד לכעוס עליו כדי לקנסו, כי אולי לא היה לו פנאי ואנוס הוא, כדכתיב קראו שם פרעה מלך מצרים שאון העביר המועד, פ"י שהקב"ה צוה על נבוכדנאצר לבא על מצרים להחריבה לזמן נועד, ומצינו שלא בא למועד ההוא, שהרי היו פרעה ומצרים ועמו שמחין ומעבירין קול שאון שכבר העביר מהם נבוכדנאצר המועד, ואע"פ שמצינו שלא בא נבוכדנאצר למועד לא כעס עליו השם יתברך ולא ביטל שליחותו שהרי אנו רואין שבא על מצרים והחריבה.

דכתיב העיני האנשים ההם תנקר לא נעלה. פ"י ואלמלא שאמר לו כן השליח מנין ידע משה בדבר, ובודאי כי שלוחו של משה כשר היה ואלמלא שיש לו רשות לומר לא היה אומר, וטעמא דליכא בהא משום לישנא בישא משום דליזדהר כל איניש דלא ליתפקח בבי דינא.

ומנא לן דמשמתינן. פ"י שמנדין למאן דלא אתי לדינא אפי' בלשון שמתא שיש מיתה בו כדאמרינן לקמן (ל"ז א') מאי שמתא שם מיתה.

דאכיל ושתי בהדיה ויתיב בד' אמות דידיה. פ"י כל זה אסור לעשותו עם המנודה ואסור להצטוות לו, ומיהו מאן דעבד הכי אינו מנודה אלא אם כן פירשו בדבר, וקמ"ל שיש רשות ביד ב"ד להחמיר בנידויו הן בגופו הן בממונו הן להאריך זמן נידויו ולקנוס כל הנטפלים לו ועוזריו וכיוצא בדברים אלו שלא יזדמן בשלשה ולא יתפלל בעשרה ולאסור פתו ויינו הכל כפי העבירה, וכן מוכח בירושלמי בפ"י, ובכל זה יזהר הב"ד לעשות הדבר לשום שמים ולא בדרך איבה וכמו שכתב הראב"ד ז"ל.

גירסת הספרים הישנים מאי הרדפה אמר רב פפא חצבא דקני. ופירשו בו שקושרים קנים זו אצל זו וחובשין אותו ביניהם כדי שלא יעמוד בריוח, ואח"כ גורסין מימרא באנפי נפשה אמר רב יהודה כו', אבל בנוסחאות שלנו ובפירוש רש"י ז"ל הכי גרסינן מאי הרדפה אמר רב יהודה בריה דרב יהושע משמיה דרב מנדין אותו לאלתר כו', כלומר שרודפין אותו נדוי אחר נדוי עד שיחזור בו.

אמר רב חסדא שני וחמישי ושני וה"מ לממונא אבל לאפקרותא. שהעיו פניו לחרף שום חכם או על דבר עבירה מנדין אותו לאלתר בלא התראה. והא דאמרינן לממונא אוקימנא בפרק הגוזל (ב"ק ק"ב ב') כגון דלא אתא לדינא אבל אי אתא לדינא וחייבו אותו ולא ציית דינא לא מחרמינן ליה כלל ואין שונין לאחור ל' אלא דבתר דיהבי ליה זימנא שני וחמישי ושני כתבינן פתיח עליה דהיינו שטר נדוי שנותנין ביד בעל דינו ולבתר תשעין יומין נחתינן לנכסיה וכדאיתא התם.

קא בעו רבנן מיזל. ויש גורסין קא בעו רבנן אפטורי מעיל, והכל ענין אחד שרוצין להפטר ולהכנס לדרך לשוב לביתם ושוב לא יוכל להתירם כדדייקינן מינה בסמוך דסבר אביי דהני בי תלתא דמשמתי לא מצו אחריני למישרי, ולמאן דמפרש קא בעו ליה רבנן לקנת בשר לא ידענא מהיכן דייקנן היא דבסמוך, וגם אין לשון הזה משמעות לענין זה.

הכי אמר שמואל טוט אסר טוט שרי. פרש"י ז"ל בשופר נדוהו ובשופר יתירוהו, כלומר ואין צריך להמתין שלשים, ואפי' לאפקרותא מכיון דפייסיה לבעל דיניה שרינן ליה, והקשה ר"י ז"ל שלא מצינו שופר לענין התרה אלא בשעת נידוי סימן תרועה ושברון וכדאמרינן לקמן (ל"ז ב') מאי שפורה שנפרעין ממנו, וי"ל דלישנא בעלמא נקט, ובתוספות פירשו מלשון טט בכתפי שתיים, זוג של תלמידי חכמים אסרו וזוג של תלמידי חכמים יתירוהו, ולהאי פירושא קשה מאי אהדר ליה ה"מ [לממונא אבל] לאפקרותא וכו', וי"ל דבכלל טוט שרי הוא דטוט שרי ואפי' לאלתר וכל שכן כשהמנדין עצמן רוצין להתירו.

ויש מחלוקת בין החכמים שאומרים כי אפי' נידוי שקבעו בו זמן צריך התרה לטוף הזמן ואינו נותר מעצמו, שאפי' נידוי על תנאי וקיים התנאי צריך התרה כדאמרינן במסכת מכות (י"א ב'), וכן אומר רש"י ז"ל בכל מקום שכל דבר שבמנין צריך מנין אחר להתירו כדאמרינן היו נכונים לשלשת ימים (ביצה ה' ב'), ומפרש הוא ז"ל כי אפי' קבע זמן לאיסור כההיא דסיני צריך היתר שהרי אע"פ שקבע להם שלשה ימים להפרשה הוצרך לומר שובו לכם לאהליכם, וזה ודאי פלא גדול כיון שקבעו זמן תהא בנידוי עד יום פלוני למה יהא צריך היתר הרי הותר מתחלתו, ומה חומר יש בזה מבגדרים וחרמים ושבעות, וההיא דסיני להפרשה קבע זמן שיהיו טהורים ליום מתן תורה אבל לא אמר היו מופרשין עד יום שלישי בלבד, אלא שהטעם נראה מסברא כי כיון שהטעם מפני קבלת התורה כי כיון שקבלו התורה יהיו מותרים בנשותיהן ואע"פ כמכיון שלא נקבע בו זמן קצוב הוצרך היתר, וכן למדו משם לכל גזירה שנגזרה סתם מפני טעם אחד שאע"פ שבטל הטעם גזירה במקומה עומדת עד שיעמוד ב"ד ויבטל כפיתן של גוים וגבינתן וכיוצא בו, ומעתה לענין נידוי לזמן עבר זמן הותר מאליו ולא הוצרך היתר אלא בשנודוהו סתם או שנודוהו לזמן ופייס בעל דינו בינתים ובאין להתירו, וההיא דנידוי אפי' על תנאי צריך הפרה כבר פירשתי במקומה (מכות שם) לדעת רבינו נר"ו, ואע"פ כהמחמיר בזה במקום שנהגו להצריך היתר אין מבטלין המנהג, ובכל הארצות האלו לא נהגו כן.

ואסיקנא דהני בי תלתא דאסרו אתו תלתא אחריני ושרו, ומיהו אמרו רבנן ז"ל והוא שיהיו שקולין כראשונים בחכמה ובמנין וכדאמרינן לקמן (י"ז א') גברא רבה כרב יהודה ליכא הכא דלישרי לך, וכדמוכח מעובדא דשפחתו של בית רבי, וסברא נמי הוא שאין הקטן יכול להתיר איסורו של גדול, אבל הרמב"ם ז"ל (פ"ז מת"ת ה"ט) כתב כי ג' הדיוטות מתירין הנידוי, ואינו נכון. ת"ש מנודה לרב מנודה לתלמיד. פי' אע"פ שלא נידוהו אלא לכבודו במילתא דלית בה אפקרותא כולי האי.

מנודה לתלמיד אינו מנודה לרב. וכדאוקימנא לקמן (י"ז א') בשנודוהו לתלמיד לכבודו בלחוד, ומסתברא דהוא הדין שאינו מנודה לחכמים הגדולים ממנו, ונקט אינו מנודה לרב דאע"ג דאמרינן (אבות פ"ד מט"ו) יהי כבוד תלמידך חביב עליך כשלך, כהא אינו חולק לו כבוד.

מנודה לעירו מנודה לעיר אחרת כו'. נראין הדברים דהא דכוותה דרישא במנודה לכבודם לעסקם, דאילו במנודה לאפקרותא אפי' על נידוי של קטן מנודה לכל ישראל, וכשם שהמנודה לתלמיד מנודה לרב כדלקמן (י"ז א').

ומנודה לעיר אחרת שאינו מנודה לעירו אמר הראב"ד ז"ל דאפי' שקולה כעירו, ולעירו הוא דאינו מנודה הא לשאר עיירות דשוו לדידה מנודה, וא"כ מנודה לעירו שהוא מנודה לעיר אחרת דוקא כשהיא שוה לה אבל לא כשהיא גדולה ממנה.

ועוד כתב הראב"ד ז"ל דהא דאמרינן במנודה סתם שהוא חייב בדיני המנודה דוקא במנודה לב"ד שהוא מנודה לכל אדם, משום דלא אתי לדינא או דלא ציית דינא או לאפקרותא או לדבר עבירה, בין שנודוהו ב"ד בין שנודוהו כל אדם, שהרי נידוי שוה בכל בין לעירו בין לעיר אחרת ואפי' לנשיא, כגון זה ודאי אסור בכל דיני המנודה, אבל במנודה לחצאין כגון התלמיד שנידה לכבודו וכן מנודה לעיר אחרת כיון שאינו מנודה לכל אינו אסור בדיני המנודה אלא שבני אדם מרחקים ממנו כדי לביישו אבל אבלות אין עליו לחצאין, ע"כ לשונו, ויש אומרים דהא דאיבעיא לן לעיל מנודה מהו בתשמיש המטה בכי האי מיירי שאין מנודה לכל, דאילו במנודה לכל פשיטא דהרחקה גמורה בעי ואפי' לבני ביתו, ואינו נכון כלל דהא ההיא בעיא דלעיל בסוגיא דסתם מנודה איתמר, אלא הטעם כמו שכתבנו למעלה שאין הנידוי על בני ביתו מן הסתם.

כתב הראב"ד ז"ל על הא דאמרינן בהני בי תלתא דמשמתי דאתו תלתא אחריני ושרו, נראה לי שכל אותן שנמלכו בהן בשעת השמטא והסכימו עמהן גם הם נחשבים מן המנדין כמותם וצריך מנין כמותן להתירו.

הא דאמרינן שמע מינה כל אחד ואחד מפר חלקו. יש מפרשים שאע"פ שנסכמו רוב המנדים להתירו אינם יכולים להתירו עד שיסכימו כולם, ויש מפרשים שאין צריך שיתקבצו כולם ביחד להתירו אלא כיון שהפר כל אדם חלקו בהכי סגי, ושמענין לה מדקתני חלקו אינו מופר הא חלקם מופר אילו הפר זה חלקו ואע"פ שלא היו ביחד, וזה נראה נכון והלשון מתישב בו, ואע"פ כהדין הראשון אמת הוא.

והא דאמרינן מאי לאו אינו מופר כלל ופרקינן אינו מופר עד דאתו תלתא ושרו לא דק דלמה לי תלתא בחד (דוכתא) [דכותיה] סגיא, ואם אין אחד מהם שוה לו אפי' הם רבים לא יתירו נידויו וכדמוכח מעובדא דרב יהודה ושפחתו של רבי (י"ז א'), אלא ודאי לא דק ונקטיה אנב ריהטא דלישנא קמא דקאמר אתו בי תלתא אחריני ושרו.

ת"ר אין נידוי פחות מל' יום. יש שפירשו שאין יכולין להתירו פחות מל' יום ואפי' פייסיה לבעל דיניה, וכדאמר אביי לעיל דלאפקרותא אע"ג דמפייס לבעל דיניה אין מתירין אותו עד ל' יום, אבל רבינו אלפסי ז"ל כתב דליתא לדאביי והביא ראיה ממעשה דריש לקיש דלקמן (י"ז א') וממעשה דרב הונא דפ"ק דנדרים (י"ב ב') דשמעה לההיא איתתא דאפקה הזכרת השם לבטלה ושמתי ושרי לה לאלתר ואמרינן

מנחת חינוך פרשת קדושים מצוה רלא

3

שלא לקלל א' מישראל

(א) שלא לקלל כו'. (עי' השמטות) וה'ה אם קלל עבד כנעני או שפחה ג'כ חייב כיון דחייבים במצות כישראל ודוקא על עכ"ם פטור עי' סנהדרין דף פ"ה ע"ב. +/קומץ המנחה/ ועיין במסכת מכות ח' ע"ב דמשמע ג'כ כן, דפריך גמרא על כותי הא אינו עושה מעשה עמך ועל עבד לא פריך, משמע דעל עבד חייב דהא עושה מעשה עמך הוא. רק הריטב"א שם [ד"ה אמאי] כתב דגם על עבד אינו חייב כיון דאסור לבוא בקהל אינו מעמך, או דסתם עבדים פרוצים. נראה דהיה לו גירסא אחרת בגמרא דגם על עבד פריך הגמרא, עיין שם וצ"ע. ונ"ל דלאו דוקא מקלל איש פרטי אלא אפי' מקלל עיר מישראל ומכ"ש אם מקלל כל ישראל חייב מלקות וע"ל מצוה ר"ס:

(ב) יצא המת כו'. ה"ה אפי' חי רק נגמר דינו למיתה ג'כ פטור אפי' עשה תשובה עיין סנהדרין פ"ה ע"א ובר"ם פ"ה מה' ממרים:

(ג) שאסור לקלל בשום ענין. נראה דדייק לי' מתי' פטור נראה דאיסורא איכא עי' מש"ל פ' משפטים כמה הערות השייכים לכאן. והנה המקלל רשע השמיט כאן הרהמ"ח ומבואר בש"ס סנהדרין שם ובר"מ הלכות ממרי' דפטור דכתיב בעמך דוקא בעושה מעשה עמך וע' בלשון הגמ' דפטור נראה דאיסורא איכא וכבר הבאתי לעיל דכ"מ דפטור הוא אסור רק מדרבנן כמו בשבת מ"מ זה דוקא אם קילל בכינויין כגון רחום וחנון אבל בשמות המיוחדים נראה דאיכא איסור עשה עיין תמורה פ"א מחמת דמוציא ש"ש לבטלה ועובר על עשה את ה' אלקיך תירא ובפרט בשם המיוחד הוי' ב"ה ובל"ש או בשם א"ד. ולכאורה ק"ל לפמ"ש דאפי' רשע נראה דאיכא איסורא ואם קילל אותו בשם המפורש עובר בעשה ואם אינם רשעים המקלל אותם חייב מלקות א"כ היאך קלל אלישע הנביא את הילדים ומקר' מלא הוא ויקללם בשם ה' אפי' אם היו רשעים איך עבר ח"ו על איסור עשה ובפרט למ"ד בש"ס סוטה מאי ראה שנתעברה אמם ביה"כ אבל הם לא היו רשעים או אפי' קטני אמנה מ"מ לא היו אפקורסים ומשחרב בהמ"ק בטלו אנשי אמונה עי' רש"י שם בסוטה א"כ איך עבר על לאו שבתורה. והנה מבואר שם בגמ' שהי' לו עונש על שגירה דובים ע"ש אבל מ"מ תמוה טוב' דנראה דהיה העונש על שגרם זה להילדים אבל ח"ו דאלישע הנביא יהי' עובר על ל"ת ועשה וצ"ע ולדחוק ולומר דשרי לקלל המצער דלא הובא זה בר"מ ואינו בש"ס. ועיין מ"ש בהשמטות:

(ד) או בכינוי מן הכינויים. כ"ה דעת הר"מ בסוף הלכות סנהדרין והראב"ד השיג ע"ז דאינו חייב מלקות רק בשם המיוחד ע"ש בכ"מ ומ"ש לעיל פ' משפטים:

(ה) המקלל עצמו כו'. כ"ה גם בר"מ מהש"ס דשבועות ואינו מבואר אם הוא רשע או נגמר דינו וקילל עצמו אי חייב ואפשר דזה לא ילפינן מן בעמך א"כ אפי' נגמר דינו וקילל עצמו מ"מ חייב או שהוא רשע מ"מ חייב והסברא נותנת כן דהתורה הזהירה משמור נפשך מאד א"כ גם הוא מוזהר אף דהוא רשע או דנגמר דינו וצ"ע. ועי' סנהדרין ס"ו ושבועות שם בתוס' דף ל"ו ד"ה ושמור נפשך. ודע מ"ש לעיל דעל עכ"ם ודאי פטור מ"מ אם קילל אותו בשם עובר בעשה דאת ה' אלקיך תירא כי הוא מוציא ש"ש לבטלה עכ"פ ופשוט. ומדברי הסמ"ג נראה דגם מקלל עצמו צריך שיהיה כשר ע"ש בלאוין ר"ט רי"א רי"ב רי"ג גם הסמ"ג מנה מקלל עצמו בלאו מיוחד ע' פרי"ד בדרך מצותיך:

(ו) בן נשיא. ע' מ"ש לעיל פ' משפטים. ועל"מ סוף ה' סנהדרין.

תלמוד בבלי מסכת סנהדרין דף פה עמוד א

ורבי שמעון, האמר: כל מלאכה שאינה צריכה לגופה - פטור עליה.

בעו מיניה מרב ששת: בן מהו שיעשה שליח לאביו להכותו ולקללו? אמר להו: ואחר מי התירו? אלא - כבוד שמים עדיף, הכא נמי - כבוד שמים עדיף. מיתבי: ומה מי שמצוה להכותו - מצוה שלא להכותו, מי שאינו מצוה להכותו - אינו דין שמצוה שלא להכותו? מאי לאו: אידי ואידי במקום מצוה, הא - בבנו, הא - באחר! לא, אידי ואידי לא שנא בנו ולא שנא אחר. ולא קשיא: כאן - במקום מצוה, כאן - שלא במקום מצוה. והכי קתני: ומה במקום מצוה, שמצוה להכותו - מצוה שלא להכותו. שלא במקום מצוה, שאינו מצוה להכותו - אינו דין שמצוה שלא להכותו? תא שמע: היוצא ליהרג, ובא בנו והכהו וקיללו - חייב. בא אחר והכהו וקיללו - פטור. והוינן בה: מאי שנא בנו ומאי שנא אחר? ואמר רב חסדא: במסרבין בו לצאת ואינו יוצא. - רב ששת מוקי לה בשאין מסרבין בו לצאת. - אי הכי, אחר נמי! - אחר - גברא קטילא הוא. - והאמר רב ששת: ביישן ישן ומת - חייב! - הכא במאי עסקינן - בשהכהו הכאה שאין בה שוה פרוטה. - והאמר רבי אמי אמר רבי יוחנן: הכהו הכאה שאין בה שוה פרוטה - לוקה! - מאי פטור דקאמר - פטור מממון. - מכלל דבנו חייב בממון? אלא - בדינו, הכא נמי - בדינו! - אלא: אחר היינו טעמא דפטור: דאמר קרא אונשיא בעמך לא תאר - בעושה מעשה עמך. - התינח קללה, הכאה מנלן? - דמקשינן הכאה לקללה. - אי הכי, בנו נמי! - כדאמר רב פינחס: בשעשה תשובה. הכי נמי - בשעשה תשובה. - אי הכי, אחר נמי! - אמר רב מרי: בעמך - במקוים שבעמך - אי הכי בנו נמי!

שו"ת משנה הלכות חלק ז סימן כ

הקורא בתורה צריך לסיים בדבר טוב. ולומר שירה על מפלת רשעים
י"ד כסלו התשל"ה בני יצ"א.

שלום שלום לקרוב דיתבי בעומקא דלכאי, ה"ה יד"ג הרב הגאון אוצ"ב פ"ה ור"ח נ"ג ח"פ אין גומרין עליו להלל וכו' כש"ת מוה"ר שלום
קרויז שליט"א, אבדק"ק אודווארי, בעמח"ס דברי שלום. אחדשכת"ר בידידות נאמנה.

בסימן ל"ב כתבתי במה שמסיימים בפ' קדושים דמיהם במ וכפ' בלק ויהיו המתים במגפה ארבעה ועשרים אלף, והא קי"ל בא"ח סי' קל"ח
דצריך לסיים בדבר טוב כתב כת"ר ד"ל לפי שנאמר באבוד רשעים רנה, ובדאי המתים במגפה שמתו בדיני שמים רשעים היו, וכן
מש"כ דמיהם במ והוי מסיים בדבר טוב, ובישם דבריו ע"פ מה ששמע מהגה"ק אדמ"ר מסאטמאר שליט"א דמה שמסיים באשרי איש
ירא ה' (תהלים קל"ב) תאות רשעים תאבד והרבה מנגנין נוהגין לסיים הללו"י ואמר דשפיר יכולים לסיים בתאות רשעים תאבד דזה חשוב
ברכה משום באבוד רשעים רנה ודפח"ח. אלא שהקשה כ"ת לעצמו מהא שאמרו ז"ל בשעה שטבעו המצרים בים בקשו מלאכי השרת
לומר שירה א"ל הקב"ה מעשי ידי טובעים בים ואתם אומרים שירה וקשה הא באבוד רשעים רנה הוא מותיב לה והוא מפרק לה דדוקא
ברשעי ישראל שמיתה מכפרת עליהם ובפרט ע"י הריגה כבסנהדרין מ"ז ל"כ מיית הוי ליה כפרה שפיר ה"ל באבוד רשעים רנה משא"כ
באומות העולם לא מכפר להם מיתה לא שייך בהו באבוד רשעים רנה.

ואומר אני דסתם בזה מתניתיה כר"מ דס"ל יתמו חוטאים אבל לברורי' דהקשה ליה מי כתיב חוטאים חטאים כתיב יתמו חטאים וממילא
רשעים עוד אינם וא"כ הכ"נ בתאות רשעים מי כתיב רשעים יאבדו תאות רשעים תאבד כלומר שהתאווה תאבד וממילא לא יהיו רשעים
עוד בעולם וא"כ ודאי דבר טוב הוא שתאבד תאות הרשע וגם יהיה שמח אבל אינו אומר כלל על הרשע שימות ובספרי הנ"ל סימן כ"ז
הבאתי בס"ד מגמ' קידושין ל"ו ע"א דכנראה דר"מ הדר ביה לגבי ברורי' דקאמר ר"מ אומר בין כך ובין כך אתם קרוים בנים שנאמר
בנים סכלים המה וכו' ואומר והי' במקום אשר יאמר להם לא עמי אתם יאמר להם בני אל חי ועיין רש"י בנים משחיתים דהיינו ע"ז
כדכתיב פן תשחיתו וגו' בני מעליא לא מקרי עוד לעולם ת"ש דהדרי מקרי בני אל חי ע"י תשובה ע"ש הרי דהדר ביה דיתמו חטאים
והדרי בתשובה ועי' טו"ש ע"א ח"א סימן רכ"ד ס"ב ואומר בשתיהן כשם שעקרת אותה מהמקום הזה כן תעקור אותה מכל המקומות והשב
לב עובדיהם לעבדך הרי דאפילו על עובדי ע"ז מתפללים שיהדרו בתשובה וא"כ ליכא רנה לפני הקב"ה ח"ו באבדן מעשה ידיו בין ישראל
ובין העמים וברשעים הוא אומר קלני מראש קלני בזרועי אלא הוא רוצה בתשובתן כי לא יחפוץ במות המת כי אם בשובו מדרכו וחי' ועד
יום מותו יחכה לו לתשובה. אמנם מה שאמרו באבוד רשעים רנה היינו דבא שמחה לעולם דכל זמן שרשעים בעולם חרון אף בעולם.
איברא דהרי בתורה מלא שירה כים על מפלת מצרים אז ישיר משה ובני ישראל ודבורה וברק על מפלתן של עכ"ס, וכל התורה מלאה
בשירים על מפלת שונאי ישראל ועושים יו"ט כפורים ופורים על מפלת המן ועוד ועוד סנחריב ומפלתו ודאי ל"ש הוא מפלת עכ"ס
מישראל רשע אבל בעיקר קושית כ"ג מהא דבעי מלאכי השרת לומר שירה והשיב להם הקב"ה מעשי ידי טובעים בים הנה באמת כי
לפום חרפיה לאחר הסליחה אישתמיטתיה דהוא קושית הגמרא סנהדרין ל"ט ע"ב לפיכך כל אחד ואחד וכו' ויעבר הרנה במחנה אמר ר'
אחא ב"ר חנינא באבוד רשעים רנה וכו' ופריך ומי חדי קב"ה במפלתן של רשעים הכתיב בצאת לפני החלוץ ואומרים הודו לה' כי לעולם
חסדו ואמר ר' יונתן מפני מה לא נאמר בהודאה זו כי טוב לפי שאין הקב"ה שמח במפלתן של רשעים דאמר ר' שמואל וכו' באותה שעה
בקשו מלאכי השרת לומר שירה לפני הקב"ה אמר להן הקב"ה מעשי ידי טובעין בים ואתם אומרים שירה לפני א"ר יוסי בר' חנינא הוא
אינו שש אבל אחרים משיש דכתיב ישיש ה' ולא כתיב שש ועי' ר"ח שם. ומבואר דהקב"ה מתעצב על מפלתן של רשעים בין ישראל
ואפי' א"ה ומיהו העולם שש באבדן של רשעים והעיר שושן צהלה ושמחה על מפלת הרשעים ועי' זהר בהעלותך קמ"ט א' לאו עידן הוא,
ובשו"ת חו"י סימן רכ"ה דדוקא אותו הלילה שבו נטבעו מצרים בים ועי' פ"ק דברכות לא אמר דוד הללו"י עד שראה במפלתן של רשעים
ועי' ע"ז ג' אין שחוק להקב"ה אלא אותו יום של מלחמת גוג ומגוג ובברכות ז' וע"ז ג' ההוא צדוקי וכו' ובתוס' לספרים דגרסי מין לא הי'
לדחקו בידי שמים. מבואר החילוק הנ"ל דבאבוד רשעים רנה לבני אדם אבל בשמים ורחמיו על כל מעשיו ואפילו מינים ורשעים ועי' זהר
פ' וירא לעולם אל יקלל רשע וציון עליהם הגרע"א בגמרא ברכות דף ז' ע"ש, ובגמ' פסחים פ"ז ע"ב אל תלשן עבד אל אדוניו פן יקללך
ואשמת ואפילו דור שאביו יקלל ואמו לא יברך אל תלשן ועיין ספר חרדים פ"ד מ"ל' מד"ק ומד"ס בפה ובקנה מפי החכם ר' אברהם
הלוי. וי"ר שיהפוך ה' לב רשעי ישראל וישיבו לה' והמורדים והפושעים יבא בעל הכרם ויכלה את קוציו וישמח ישראל בעושי בני ציון
יגילו במלכם בב"א.

יד"ג דושכ"ג בסל מלא ברכות ובלב ונפש. מנשה הקטן

תלמוד בבלי מסכת ביצה דף ה עמוד א

6

ונתקלקלו הלויים בשיר. התקינו שלא יהו מקבלים את העדים אלא עד המנחה. ואם באו עדים מן המנחה ולמעלה - נוהגין אותו היום קדש, ולמחר קדש. אמר רבה: מתקנת רבן יוחנן בן זכאי ואילך ביצה מותרת. דתנן: משחרב בית המקדש התקין רבן יוחנן בן זכאי שיהו מקבלין עדות החדש כל היום. - אמר ליה אביי: והא רב ושמואל דאמרי תרוייהו ביצה אסורה! - אמר ליה: אמינא לך אנא רבן יוחנן בן זכאי ואת אמרת לי רב ושמואל? - ולרב ושמואל קשיא מתניתין! - לא קשיא, הא לן, והא להו. ורב יוסף אמר: אף מתקנת רבן יוחנן בן זכאי ואילך ביצה אסורה] מאי טעמא? הוי דבר שבמנין, וכל דבר שבמנין צריך מנין אחר להתירו. אמר רב יוסף: מנא אמינא לה - דכתיב אלך אמר להם שובו לכם לאהליכם, ואומר: במשך היבל המה יעלו בהר. (ותניא) +מסורת הש"ס: ותנן: כרם רבעי היה עולה לירושלים מהלך יום אחד לכל צד, וזו היא תחומה: (עלת) +מסורת הש"ס: אילת+ מן (הצפון) +מסורת הש"ס: הדרום+ ועקרבת מן (הדרום) +מסורת הש"ס: הצפון+ לוד מן המערב, וירדן מן המזרח. ואמר עולא ואיתימא רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן: מה טעם? - כדי לעטר שוקי ירושלים בפירות. ותניא: כרם רבעי היה לו לרבי אליעזר במזרח לוד בצד כפר טבי,

רמב"ם הלכות תלמוד תורה פרק ו

6-18-18

2

הלכה א

כל תלמיד חכם מצוה להדרו ואע"פ שאינו רבו שנאמר מפני שיבה תקום והדרת פני זקן זקן זה א שקנה חכמה, ומאימתי חייבין לעמוד מפניו משיקרב ממנו בארבע אמות עד שיעבור מכנגד פניו.

הלכה ב

אין עומדין מפניו לא בבית המרחץ ולא בבית הכסא שנאמר תקום והדרת קימה שיש בה הידור, ואין בעלי אומניות חייבין לעמוד מפני תלמידי חכמים בשעה שעוסקין במלאכתן שנאמר תקום והדרת מה הידור שאין בה חסרון כיס אף קימה שאין בה חסרון כיס, ומנין שלא יעצים עיניו מן החכם כדי שלא יראהו עד שלא יעמוד מפניו, שנאמר ויראת מאלהיך הא כל דבר שהוא מסור ללב נאמר בו ויראת מאלהיך.

הלכה ג

אין ראוי לחכם שיטריח את העם ויכוין עצמו להן כדי שיעמדו מפניו אלא ילך בדרך קצרה ומתכוין שלא יראו אותו כדי שלא יטריחן לעמוד, והחכמים היו מקיפין והולכין בדרך החיצונה שאין מכיריהן מצויין שם כדי שלא יטריחום.

הלכה ד

רוכב הרי הוא כמהלך וכשם שעומדים מפני המהלך כך עומדין מפני הרוכב.

הלכה ה

שלשה שהיו הולכין בדרך, הרב באמצע גדול מימינו וקטן ב משמאלו.

הלכה ו

הרואה חכם אינו עומד מפניו עד שיגיע לו לארבע אמות וכיון שעבר יושב, ראה אב בית דין עומד מלפניו משיראנו מרחוק מלא עיניו ואינו יושב עד שיעבור מאחריו ארבע אמות, ראה את הנשיא עומד מלפניו מלא עיניו ואינו יושב עד שישב במקומו או עד שיתכסה מעיניו, והנשיא שמחל על כבודו כבודו מחול, כשהנשיא נכנס כל העם עומדים ואינן יושבין עד שיאמר להם שבו, כשאב בית דין נכנס עושין לו שתי שורות ועומדין מכאן ומכאן עד שנכנס ויושב במקומו ושאר העם יושבין במקומן.

הלכה ז

ב חכם שנכנס כל שיגיע לו בארבע אמות עומד מלפניו אחד עומד ואחד יושב עד שנכנס ויושב במקומו, בני חכמים ותלמידי חכמים בזמן שהרבים צריכין להם מקפצין על ראשי העם ונכנסים למקומם, ואין שבה לתלמידי חכמים שיכנסו לאחרונה, יצא לצורך חוזר למקומו, בני חכמים בזמן שיש בהן דעת לשמוע הופכין פניהן כלפי אביהן אין בהן דעת לשמוע הופכין פניהן כלפי העם.

הלכה ח

* תלמיד שהוא יושב לפני רבו תמיד אינו רשאי לעמוד מפניו אלא שחרית וערבית בלבד שלא יהא כבודו מרובה מכבוד שמים.

הלכה ט

מי שהוא זקן מופלג בזקנה אע"פ שאינו חכם עומדין לפניו, ואפילו החכם שהוא ילד עומד בפני הזקן המופלג * בזקנה, ואינו חייב לעמוד מלא קומתו אלא כדי להדרו, ואפילו זקן כותי ב מהדרין אותו בדברים ונותנין לו יד לסומכו שנאמר מפני שיבה תקום כל שיבה ב במשמע.

הלכה י

תלמידי חכמים אינם נ יוצאין בעצמן לעשות עם כל הקהל בבנין וחפירה של מדינה וכיוצא בהן כדי שלא יתבזו בפני עמי הארץ, ואין גובין מהן לבנין החומה ותיקון השערים ושכר השומרים וכיוצא בהן ולא לתשורת המלך, ואין מחייבים אותן ליתן המס בין מס שהוא קצוב על בני העיר בין מס שהוא קצוב על כל איש ואיש שנאמר גם כי יתנו בגוים עתה אקבצם ויחלו מעט ממשא מלך ושרים, וכן אם היתה סחורה לתלמיד חכם מניחים אותו למכור תחלה ואין מניחים אחד מבני השוק למכור עד שימכור הוא, וכן אם היה לו דין והיה עומד בכלל בעלי דינים הרבה מקדימין אותו ומושיבין אותו.

הלכה יא

עון גדול הוא לבזות את החכמים או לשנאותן, לא חרבה ירושלים עד שבזו בה תלמידי חכמים שנאמר ויהיו מלעיבים במלאכי האלהים ובזוים דבריו ומתעתעים בנביאיו, כלומר בזוים מלמדי דבריו, וכן זה שאמרה תורה אם בחקותי תמאסו מלמדי חקותי תמאסו, וכל המבזה את החכמים אין לו חלק לעולם הבא והרי הוא בכלל כי דבר ה' בזה.

הלכה יב

אע"פ שהמבזה את החכמים אין לו חלק לעוה"ב אם באו עדים שבזוהו אפילו בדברים חייב נידוי ומנדין אותו בית דין ברכים וקונסין אותו ליטרא זהב בכל מקום ונותנין אותה לחכם, והמבזה את החכם בדברים אפילו לאחר מיתה מנדין אותו בית דין והם מתירים אותו כשיחזור בתשובה, אבל אם היה החכם חי אין מתירין אותו עד שירצה זה שנדוהו בשבילו, וכן החכם עצמו מנדה לכבודו לעם הארץ שהפקיר בו ואין צריך לא עדים ולא התראה, ואין מתירין לו עד ש ירצה את החכם, ואם מת החכם באין שלשה ומתירין לו, ואם רצה החכם למחול לו ולא נדהו הרשות בידו.

8

הלכה יג

הרב שנידה לכבודו כל תלמידיו חייבין לנהוג נידוי במנוחה, אבל תלמיד שנידה לכבוד עצמו אין הרב חייב לנהוג בו נידוי, אבל כל העם חייבין לנהוג בו נידוי, וכן מנוחה לנשיא מנוחה לכל ישראל, מנוחה לכל ישראל אינו מנוחה לנשיא, מנוחה לעירו מנוחה לעיר אחרת, מנוחה לעיר אחרת אינו מנוחה לעירו.

הלכה יד

במה דברים אמורים במי שנדוהו על שבזה תלמידי חכמים אבל מי שנדוהו על שאר דברים שחייבים עליהם נידוי אפילו נידוהו קטן שבישראל חייב הנשיא וכל ישראל לנהוג בו נידוי עד שיחזור בתשובה מדבר שנדוהו בשבילו ויתירו לו. על עשרים וארבעה דברים מנדין את האדם בין איש בין אשה ואלו הן: (א) המבזה את החכם ואפילו לאחר מותו. (ב) המבזה שליח בית דין. (ג) הקורא לחבירו עבד. (ד) מי ששלחו לו בית דין וקבעו לו זמן ולא בא. (ה) המזלזל בדבר אחד מדברי סופרים ואין צריך לומר בדברי תורה. (ו) מי שלא קיבל עליו את הדין מנדין אותו עד שיתן. (ז) מי שיש ברשותו דבר המזיק כגון כלב רע או סולם רעוע מנדין אותו עד שיסיר היזקו. (ח) המוכר קרקע שלו לעובד כוכבים מנדין אותו עד שיקבל עליו כל אונס שיבא מן העובד כוכבים לישראל חבירו בעל המצר. (ט) המעיד על ישראל בערכאות של עובדי כוכבים והוציא ממנו בעדותו ממון שלא כדין ישראל מנדין אותו עד שישלם. (י) טבח כהן שאינו מפריש המתנות ונותן לכהן אחר מנדין אותו עד שיתן. (יא) המחלל יום טוב שני של גליות אע"פ שהוא מנהג. (יב) העושה מלאכה בערב הפסח אחר חצות. (יג) המזכיר שם שמים לבטלה או לשבועה בדברי הבאי. (יד) המביא את הרבים לידי חלול השם. (טו) המביא את הרבים לידי אכילת קדשים בחוץ. (טז) המחשב שנים וקובע חדשים בחוצה לארץ. (יז) המכשיל את העור. (יח) המעכב הרבים מלעשות מצוה. (יט) טבח שיצאה טרפה מתחת ידו. (כ) טבח שלא בדק סכיניו לפני חכם. (כא) המקשה עצמו לדעת. (כב) מי שגירש את אשתו ועשה בינו ובינה שותפות או משא ומתן המביאין להן להזקק זה לזה כשיבואו לבית דין מנדין אותם. (כג) חכם ששמועתו רעה. (כד) המנדה מי שאינו חייב נידוי. +/השגת הראב"ד/ המכשיל את העור. א"א כגון המכה את בנו הגדול. /השגת הראב"ד/ חכם ששמועתו רעה. א"א ויש אחרים הרבה, חכם שהורה להתיר במים שאין להם סוף לינשא לכתחלה, וכן מי שעובר על נדו כל בית דין שנוקק לו לשאלה בר שמתא הוא ואיכא טובא. /השגת הראב"ד/ מי שמנדה מי שאינו חייב בנדוי. א"א דבר זה הוציא ממעשה דריש לקיש דהוה מנטר פרדיסא וכו' אמר ליה הווא אדרכה ואמרו ליה שלו נדוי, ובחיי ראשי אין כאן פלפול כי הדברים שהוא מונה בית דין צריכין לנדוהו ובכי האי גונא לא היו בית דין נוקקין לנדוהו לר' שמעון בן לקיש אבל אותו שנידה והקפיד על כבודו נדוי נדוי. +